

dr hab. Felicjan Byłok prof. nadzw. P Cz
Instytutu Socjologii i Psychologii Zarządzania
Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej

Częstochowa 30.06.2014

**Recenzja pracy doktorskiej magister Sylwii Jarosławskiej-Sobór
pt.: „Odpowiedzialna kopalnia. Społeczna Odpowiedzialność
Biznesu w polskim górnictwie węgla kamiennego – studium
socjologiczne”.**

1. Przedmiot oceny

Przyjęta do recenzji praca doktorska Pani Sylwii Jarosławskiej-Sobór pt.: „Odpowiedzialna kopalnia. Społeczna Odpowiedzialność Biznesu w polskim górnictwie węgla kamiennego – studium socjologiczne” napisana została pod kierunkiem prof. zw dr hab. Wojciecha Świątkiewicza i dr Grzegorza Gawrona.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska stanowi zwarte opracowanie naukowe liczące 350 stron. Wyraźnie sformułowane tezy badawcze w postaci problemów badawczych oraz hipotez wskazują na ukierunkowanie zainteresowań badawczych w sferę socjologii organizacja i zarządzania.

2. Ocena formalna i językowa pracy

W aspekcie formalnym struktura rozprawy nie budzi zastrzeżeń. Struktura ocenianej pracy jest merytorycznie poprawna i logicznie spójna, ponieważ wszystkie jej części są uszeregowane w taki sposób, że stopniowo wprowadzają czytelnika w podjętą przez Autorkę problematykę. Praca wyczerpująco przedstawia problematykę w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu w powiązaniu z socjologią organizacji i zarządzania. Złożona jest ze wstępu, dziesięciu rozdziałów (w tym trzech teoretycznych, jednego określającego warsztat badawczy i sześciu empirycznych) oraz zakończenia, które przyjęło postać wniosków końcowych. Dysertację domyka bibliografia składająca się z 231 pozycji literaturowych i 77 innych pozycji tj. stron internetowych, dokumentów prawnych i danych statystycznych. Należy podkreślić jakość kwerendy bibliograficznej składającej się z dobrze dobranych i aktualnych pozycji naukowych. Praca doktorska zawiera również spis tabel,

rysunków i wykresów oraz załączniki tj. dyspozycje do wywiadu swobodnego pogłębionego z ekspertami spółek węglowych i kopalń węgla kamiennego.

Tytuł dzieła został sprecyzowany trafnie i jest adekwatny do treści dysertacji doktorskiej.

W aspekcie językowym rozprawa nie budzi większych zastrzeżeń. Chociaż drobnych mankamentów językowych i formalnych jest wiele, aczkolwiek ograniczę się do wskazania tylko niektórych przykładów, mianowicie: 1) Autorka niekiedy zdania rozpoczyna się od daty „8 stycznia 2013 roku Zarząd Jastrzębskiej Spółki Węglowej SA przyjął Strategię Społecznej Odpowiedzialności Biznesu.....”(str. 193), 2) Autorka stosuje terminy z mowy potocznej np. (...) koncepcja społecznej odpowiedzialności nabrała znacznego rozmachu dzięki takim autorom, jak:....” (s. 66), 3) Autorka często stosuje zamiennie nazwę własną Społeczna Odpowiedzialność Biznesu albo społeczna odpowiedzialność biznesu. Powinna zdecydować się na jedną formę, 4) występują błędy w zapisie pozycji literaturowych - niekiedy brakuje podania wydawnictwa i miejsca wydania oraz roku wydania, np. Kuzio-Podruckim Śląska szlachta i arystokracja, *passim* (str. 329), brak podania wydawnictwa, np. Turek M., Scenariusze rozwoju technologicznego przemysłu wydobywczego węgla kamiennego, Katowice 2007, brak podania numeru czasopisma, np. Davis K., The case for and against business Assumption of social responsibilities, „Academy of Management Journal, 1973 *passim*.

2. Merytoryczna ocena rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska przybrała postać zarówno dyskusji konceptualnej jak i prezentacji empirycznej oraz wreszcie wniosków o charakterze aplikacyjnym. Jest to ciekawa praca, która stawia interesujące i aktualne pytania badawcze. Jest ważna w kontekście rozwoju organizacji gospodarczych, które w istotny sposób są powiązane ze środowiskiem społecznym. Autorka wnikliwie analizuje kwestię społecznej odpowiedzialności biznesu, zarówno we wstępnych rozważaniach koncepcyjnych, jak również na wybranych przykładach empirycznych przedsiębiorstw przemysłu górniczego. Opiera się na poprawnej metodologii badawczej. Zaletą pracy są m.in. wywiady przeprowadzone z ekspertami zatrudnionymi w kopalniach i w przedsiębiorstwach współpracujących z kopalniami oraz organizacji społecznych, które zostały skonfrontowane z innymi metodami badawczymi (np. analizą dokumentów zastanych). Z uwagi na interdyscyplinarność podjętego tematu wykorzystwała literaturę z zakresu socjologii, etyki

biznesu i nauk o zarządzaniu. Należy stwierdzić, iż dobrze orientuje się w analizowanej problematyce.

Podjęte rozważania wpisują się w interdyscyplinarną problematykę społecznej odpowiedzialności biznesu. Zagadnienia te są podnoszone nie tylko przez socjologię, etykę ale również przez nauki o zarządzaniu. Tak więc każda dyscyplina naukowa próbuje ustalić repertuar definicji określający przedmiot zainteresowań badawczych dotyczących społecznej odpowiedzialności biznesu. Autorka skupia się na analizie zagadnienia społecznej odpowiedzialności biznesu z perspektywy socjologii i jej subdyscypliny socjologii organizacji i zarządzania co należy uznać za właściwe podejście z punktu widzenia tematyki rozprawy doktorskiej.

Praca porządkuje wiedzę na temat społecznej odpowiedzialności biznesu w Polsce, co należy uznać za wartość dodaną. Wskazuje na najważniejsze problemy związane z implementacją społecznej odpowiedzialności biznesu w polskiej gospodarce. Z tych względów rozprawa zasługuje na pozytywną opinię.

W dalszej części recenzji skupiam się na uwagach krytycznych lub polemicznych w stosunku do omawianej rozprawy doktorskiej. Chciałbym zaznaczyć, iż nie obniżają one mojej pozytywnej opinii o niej, a mają raczej na celu jej przemyślenie i ewentualnie uzupełnienie w późniejszej publikacji.

Autorka podjęła niezwykle ważne zagadnienie społecznej odpowiedzialności biznesu w polskiej rzeczywistości gospodarczej. Szukając ram koncepcyjnych i interpretacyjnych badania społecznej odpowiedzialności biznesu Autorka skupiła się na poszukiwaniu jej podstaw teoretycznych. Swoje rozważania o tym zagadnieniu zawarła w rozdziale I, który zatytułowała „*Spoleczna odpowiedzialność czy społeczny panoptikom*”. Przedstawiła w nim dociekania związane z przedsiębiorstwem w ujęciu socjologii organizacji, zmianą społeczną jako determinantę rozwoju koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu, formowanie odpowiedzialności przedsiębiorstwa we współczesnym świecie. Autorka przyjmuje jako podstawę teoretyczną do dalszych rozważań podejście systemowe. Należy uznać ten wybór za trafny, ponieważ perspektywa systemowa pozwala na całościową analizę poszczególnych przedmiotów, procesów i zjawisk w dowolnym środowisku, które są zbiorami złożonymi z elementów wzajemnie sprzężonych ze sobą. Zatem jeśli konkretny twór społeczny poddamy systemowej analizie i w jej wyniku dochodzimy do określenia jego specyficznych

właściwości, to wówczas mamy podstawy do prezentacji *istniejącego rzeczywistości* systemu społecznego, którego przykładem jest to, co było przedmiotem badań¹.

Autorka stawia tezę, iż społeczna odpowiedzialność jest nowym paradygmatem w socjologii organizacji. Jest to dyskusyjne podejście ponieważ paradygmat w rozumieniu Th. Kuhna to zbiór podstawowych pojęć i teorii tworzących podstawy danej nauki². Zgodnie z tym rozumieniem społeczna odpowiedzialność biznesu nie tworzy podstaw socjologii organizacji jest raczej teorią opisującą relacje przedsiębiorstwa z jego otoczeniem wewnętrznym i zewnętrznym. Pomimo, że nie tworzy nowego paradygmatu jest przydatna w wyjaśnianiu rzeczywistości funkcjonowania przedsiębiorstwa. W podrozdziale dotyczącym przedstawienia społecznej odpowiedzialności jako wartości zabrakło opisu podejścia z perspektywy etyki. A przecież w oparciu o etykę odpowiedzialności pojawia się wiele istotnych problemów ważnych dla ludzi zajmujących się działalnością gospodarczą, a jednym z nich jest odpowiedzialność za działania przedsiębiorstwa, którą nazywamy społeczną odpowiedzialnością (kwestię tę poruszają m.in. P. Pratley, J. Dietl, J. Konieczny)

Chęć dopasowania teorii społecznej odpowiedzialności biznesu do rzeczywistości popchnęła Autorkę do zastanowienia się nad specyfiką współczesnego przedsiębiorstwa w szczególności w przemyśle górniczym. Walorem tego rozdziału jest niewątpliwie podkreślenie znaczenia społecznej odpowiedzialności biznesu jako koncepcji służącej lepszemu wykorzystaniu zasobów wewnątrz organizacji jak i na zewnątrz. Zgadza się ze stwierdzeniem autorki, że wykorzystanie społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwie pozwala na szybkie reagowanie na zachodzące zmiany (nowe szanse, ale i zagrożenia).

Rozdział drugi nosi tytuł: „*Spoleczna Odpowiedzialność Biznesu – geneza, rozwój, znaczenie*”. Jest to podobnie jak poprzedni rozdział omówienie literatury przedmiotu. Autorka przedstawiła w interesujący sposób kontekst historyczny idei CSR (Corporate Social Responsibility). W pierwszej kolejności omówiła powstania i rozwój koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu. Autorka wskazuje na powiązania między społeczną odpowiedzialnością biznesu a zrównoważonym rozwojem. Obie te koncepcje mają wspólne korzenie i pewne podobieństwa jak dobrowolny charakter podejmowanych działań wychodzący poza zobowiązania obowiązkowe i wymogi prawne. Jednak jak wskazuje Autorka stosowanie zamienne tych dwóch pojęć jest obarczone błędem. CSR stanowi jedynie część działalności przedsiębiorstwa, związana jest ze społecznymi następstwami jego

¹ J. Sztumski, *Systemowa analiza społeczeństwa*, Wyd. Naukowe „Śląsk”, Katowice 2013

² Th. S. Kuhn, *Struktura rewolucji naukowej*, Wyd. PWN, Warszawa 1968.

działalności i etycznymi zasadami, które regulują relacje między przedsiębiorstwem a społeczeństwem.

W dalszej kolejności przedstawia wybrane definicje społecznej odpowiedzialności biznesu, skupiając się na tych, które są autorstwa międzynarodowych instytucji. Szkoda, że nie przedstawiła podejść różnych autorów do tego pojęcia albowiem w literaturze przedmiotu można spotkać zarówno podejście mikrospołeczne, w którym autorzy kładą nacisk na osobiste zobowiązanie właściciela/przedsiębiorcy wobec otoczenia jak i podejście makrospołeczne traktujące społeczną odpowiedzialności biznesu jako element strategii zrównoważonego rozwoju (np. W. Gasparski, B. Klimczak, K. Kietliński i inni).

Wartościowe jest przedstawienie modeli społecznej odpowiedzialności biznesu z odmiennymi sposobami ujmowania odpowiedzialności.

Wartością dodaną w tym fragmencie pracy doktorskiej jest omówienie zagadnienia funkcjonowania CSR w praktyce działania przedsiębiorstw. Autorka skupiła uwagę na wdrażaniu zasad odpowiedzialności w praktyce biznesowej, obejmujące wskaźniki, metody i narzędzia ewaluacji, oceny i komunikacji praktyk CSR w świecie i w Polsce. Jest to bardzo dobra analiza teoretyczna z wykorzystaniem literatury zagranicznej i polskiej.

Kolejny, trzeci rozdział pt. „*Historyczny wymiar społecznej odpowiedzialności w polskich kopalniach*” stanowi uszczegółowienie problematyki, która jest podstawowa dla recenzowanej rozprawy doktorskiej. Autorka przedstawiła historyczny wymiar społecznej odpowiedzialności w polskich kopalniach. Interesujące jest poszukiwanie etycznego wymiaru działalności właścicieli kopalń w XIX i XX wieku. Szkoda, że zbyt pobieżnie Autorka poddała analizie etos pracy górnika jako system wartości etycznych, który wywierał istotny wpływ na stosunek do pracy i przedsiębiorstwa. Szczególną uwagę poświęciła okresowi restrukturyzacji sektora górniczego, w wyniku którego nastąpiło naruszenie istniejącego stanu równowagi społecznej w kopalniach oraz ukształtowane i utrwalone nawyki. Kopalnie stały przed nowymi wyzwaniami jakie były udziałem tworzenia się wolnego rynku w Polsce. Jednym z nich jest konieczność budowy stosunków z otoczeniem wewnętrznym i zewnętrznym. Do realizacji tego celu większość kopalń wybrała społeczną odpowiedzialność biznesu, która stała się elementem strategii biznesowych. Wydaje się, że jest to słuszny wybór ponieważ w przypadku środowiska wewnętrznego uwrażliwia na potrzeby i interesy pracowników oraz dbałość o przestrzeganie norm prawnych. Natomiast w odniesieniu do środowiska zewnętrznego stymuluje do aktywnego udziału w rozwiązywaniu problemów społeczności, w której prowadzi swoją działalność. Konkludując, należy powiedzieć, iż część

teoretyczna pracy stanowi właściwą płaszczyznę do badań empirycznych społecznej odpowiedzialności biznesu w polskich kopalniach.

Rozdział czwarty poświęcony jest operacjonalizacji badań. Autorka precyzyjnie przedstawia obszar badania i główne pytania badawcze (str. 149-150). Uszczegółowiając problem badawczy autorka założyła, iż będzie dążyć do odpowiedzi na pytanie „*czy w kopalniach i spółkach węglowych znany jest paradygmat społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) i czy działalność gospodarcza prowadzona jest zgodnie z jego zasadami?*”

Brak jest precyzyjnego sformułowania celu badań. Autorka pisze, że sformułowała cel rozprawy doktorskiej, który w różnych fragmentach pracy się różni, mianowicie we wstępie pisze, że „*celem pracy jest studium socjologiczne stanu wiedzy i praktycznego funkcjonowania idei Społecznej Odpowiedzialności Biznesu (CSR) w polskim górnictwie, jako podstawy funkcjonowania przedsiębiorstwa w otoczeniu społecznym na przykładzie spółek i kopalń węgla kamiennego*” (str. 5). Natomiast na str. 6 na rysunku nr 1 pisze, że głównym celem jest teoretyczna i praktyczna rekonstrukcja paradygmatu CSR w polskim górnictwie węgla kamiennego (str.6). Z kolei w rozdziale IV pisze, że celem pracy jest „*uzyskanie praktycznych konkluzji badań, uchwycenie pewnych relacji funkcjonujących pomiędzy elementami systemu społecznego w empirycznej rzeczywistości*” (str. 148).

Oceniając dobór metod badawczych do sformułowanego problemu badawczego, należy stwierdzić, że zostały dobrane we właściwy sposób. Autorka przyjęła, że w badaniach będzie wykorzystywać metody badań jakościowych. Jako podstawową technikę badań jakościowych przyjęła pogłębiony wywiad strukturalizowany i studium przypadku. Uzupełniającą techniką była analiza dokumentów zastanych (desk research). Na podstawie przyjętego problemu badawczego autorka sformułowała hipotezę główną i 10 hipotez pomocniczych. Oceniając dobór hipotez do badanego problemu należy stwierdzić ich poprawność i możliwość empirycznej falsyfikacji.

Autorka w rozdziale metodologicznym scharakteryzowała dobór próby badawczej. Badaniom poddano dwie grupy osób. Do pierwszej wybrano osoby, które posiadały wiedzę z zakresu działalności przedsiębiorstw i zostały delegowane przez dyrekcje kopalń (16 osób). Natomiast druga stanowili eksperci merytoryczni reprezentujący pracowników, klientów, środowisko i otoczenie społeczne (9 osób). Jako metodę doboru próby zastosowano dobór celowy. Ten etap badawczy oceniam pozytywnie.

Weryfikacja postawionych hipotez badawczych zawarta jest w rozdziałach: piątym, szóstym, siódmym, ósmym, dziewiątym i dziesiątym stanowiących „wartość dodaną”

recenzowanej pracy doktorskiej. Przy opisie wyników własnych badań empirycznych Autorka wykorzystwała metody teorii ugruntowanej.

Zawartość piątego rozdziału pt.: *„Paradygmat CSR w górnictwie. Między ideą a praktyką”* dostarcza dużo wiedzy dotyczącej umiejscowienia elementów społecznej odpowiedzialności w strategiach badanych przedsiębiorstw. Interesująca jest diagnoza narzędzi CSR stosowanych w praktyce przedsiębiorstw. Z analizy badań jakościowych wynika, że głównym celem wykorzystywania CSR w działalności przedsiębiorstwa jest budowa dobrego wizerunku firmy, reputacji i zaufania wśród interesariuszy społecznych. Wartością pracy jest konfrontowanie własnych wyników badań z badaniami innych autorów i raportami dotyczącymi społecznej odpowiedzialności biznesu co poszerza perspektywę widzenia problemu funkcjonowania CSR w praktyce gospodarczej.

W szóstym rozdziale pt.: *„Pracownicy jako podstawowa wartość przedsiębiorstwa”* Autorka podejmuje próbę diagnozy wartości wokół, których zbudowano społeczną odpowiedzialność biznesu w badanych przedsiębiorstwach. Na podstawie wywiadów pogłębionych zidentyfikowano podstawowe wartości badanych firm. Szkoda, że autorka nie przeanalizowała misji tych przedsiębiorstw, ponieważ zawarte są w nich wartości, którymi kieruje się przedsiębiorstwo i pracownicy w nim zatrudnieni. Natomiast na uznanie zasługuje analiza kwestii bezpieczeństwa w podziemnym zakładzie górniczym jako wartość nadrzędna w systemie wartości. Autorka wskazuje na dbałość o bezpieczeństwo w pracy górników jako podstawowe zadanie władz przedsiębiorstwa w budowie kapitału społecznego.

Siódmy rozdział pt.: *„Ekologiczny wymiar Społecznej Odpowiedzialności Biznesu”* poświęcono kwestiom ekologicznym. Autorka wykazała, iż dbałość o środowisko naturalne jest podstawowym zadaniem badanych kopalń. W wyniku stosowania inwazyjnych metod wydobywania węgla kamiennego następuje stopniowa degradacja środowiska naturalnego co wywołuje negatywne postawy wśród członków społeczności lokalnych wobec działań kopalń. Społeczna odpowiedzialność biznesu stawia przed przedsiębiorstwami zadania środowiskowe wychodzące poza obowiązujące przepisy związane z ochroną środowiska naturalnego. Badania wykazały, iż istnieje rozbieżność między przedstawicielami kopalń a ekspertami reprezentującymi środowisko lokalne co do oceny skuteczności działań w zakresie ochrony środowiska. Eksperti stwierdzili, że *„kopalnie nie stosują się do wymogów ochrony środowiska i nie przestrzegają przepisów prawa”* (str. 242) W tym rozdziale autorka nie uniknęła niefortunnych opinii. Na przykład pisze w kontekście protestów wobec szkód górniczych o masie, tłumie, skonsolidowanych wokół jakiejś sprawie grup. *„Tłum stał się nagle widoczny, zajął w społeczeństwie miejsce uprzywilejowane. Przedtem jeżeli nawet*

istniał, to pozostawał niezauważonym był gdzieś w tle społecznej sceny... Dlatego współczesne organizacje muszą liczyć się nie tylko z wymogami formalno-prawnymi, ale rosnącymi oczekiwaniami społecznymi.” (s. 251 – 252.)

Z kolei w ósmym rozdziale pt.: *„Wartość klienta jako element przewagi konkurencyjnej”* głównym obszarem analizy uczyniono wartość klienta jako element przewagi konkurencyjnej. Autorka wskazała na klientów jako najważniejszych interesariuszy zewnętrznych przedsiębiorstwa w dużej mierze wpływających na ich funkcjonowanie. Klienci kopalń to specyficzna grupa składająca się z sieci pośredników-sprzedawców węgla, z grupy odbiorców zinstytucjonalizowanych i indywidualnych konsumentów. To zróżnicowanie wpływa na strategie komunikowania się firm z klientami. Z badań Autorki wynika, że badane kopalnie stosują tradycyjne formy komunikowania się z odbiorcami węgla, co ogranicza ich szanse rynkowe. W relacjach z klientami ważną rolę odgrywa wizerunek, reputacja oraz współpraca z nimi. Stosowanie w praktyce CSR pozwala na tworzenie zaufania między przedsiębiorstwem a jego klientami co jest podstawą długookresowych relacji między nimi.

Dziewiąty rozdział pt.: *„Zarządzanie relacjami zewnętrznymi w ramach Społecznej Odpowiedzialności Biznesu”* poświęcono analizie studium przypadku projektu „Bezpieczna praca-bezpieczna rodzina. Promocja Społecznej odpowiedzialności w kontekście bezpieczeństwa pracy”. Jest to interesująca analiza rodzin górniczych w sytuacji wypadku i działań jakie podejmują kopalnie po zaistnieniu wypadku śmiertelnego górnika wobec jego rodziny.

Dziesiąty rozdział jest podsumowaniem przeprowadzonych badań nad zakresem stosowania koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w polskich kopalniach. Na podstawie badań Autorka opracowała mapę stanu funkcjonowania CSR w polskim górnictwie węgla kamiennego, z której wynika, że w różnym stopniu jest ona realizowana przez przedsiębiorstwa. Wartością dodaną jest zaproponowany model CSR, który może stać się punktem wyjściowym do tworzenia strategii społecznej odpowiedzialności biznesu w polskich przedsiębiorstwach.

W zakończeniu rozprawy przedstawiono wnioski wypływające z weryfikacji hipotez badawczych. Zgromadzony materiał badawczy pozwolił autorce sformułować klarowne i przejrzyste wnioski końcowe. Są one w pełni uzasadnione. W zakończeniu pojawiło się zdanie, które jest dyskusyjne, mianowicie Autorka pisze *„Studium to pozwala zrozumieć sposób przebiegu zjawiska społecznego jakim niewątpliwie jest paradygmat społecznej odpowiedzialności w górnictwie węgla kamiennego”* (str. 324). Uważam, że społeczna

odpowiedzialność biznesu nie jest zjawiskiem społecznym lecz metodą zarządzania, którą przedsiębiorstwa stosują w celu osiągnięcia zamierzonych celów biznesowych.

3. Podsumowanie i wniosek końcowy

Obok uwag krytycznych, które w recenzji wymieniłem, praca ma wiele oczywistych zalet. Walorem rozprawy jest podjęta problematyka, która jest przydatna ze względów poznawczych i praktycznych dla rozwijania wiedzy związanej z socjologią organizacji i zarządzania. Temat rozprawy doktorskiej jest bardzo interesujący i społecznie ważny w kontekście procesów społecznych i gospodarczych, jakie obecnie mają miejsce w Polsce.

Na gruncie absolutnego przekonania, wynikającego z rzetelnej lektury przedłożonej pracy doktorskiej, pragnę podkreślić, że poczynione krytyczne uwagi nie ujmują poniesionego nakładu badawczego, zarówno w obszarze teoretycznym jak i empirycznym Doktorantki. Stąd też recenzję przedstawiłem krytyczną, ale pozytywną. Stwierdzam, że pomimo kilku uchybień Autorce udało się w sposób należyty zrealizować podjęty projekt badawczy.

Autorka dobrze sobie radzi z socjologiczną literaturą jak i literaturą z obszaru nauk o zarządzaniu dotyczącą społecznej odpowiedzialności. Widać też dużą umiejętność w referowaniu wyników własnych badań. Samodzielność myślenia Autorki chciałbym też mocno podkreślić.

Walorem pracy jest część empiryczna, w której zaprezentowano wyniki jakościowych badań nad zakresem stosowania społecznej odpowiedzialności w polskich przedsiębiorstwach przemysłu górniczego. Dostarcza ona wielu interesujących informacji dla praktyków jak i organizacji, w ramach których funkcjonuje CSR.

Przedstawiony w doktoracie materiał teoretyczny i empiryczny stanowi solidne studium uwarunkowań wpływających na funkcjonowanie koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwach. Zalecałbym więc Autorce wydanie doktoratu w formie książki (po usunięciu wykazanych uchybień).

Sumując zalety i wady pracy stwierdzam zatem, że przedstawiona do recenzji praca w oryginalny sposób przedstawia i rozwiązuje problem naukowy oraz dowodzi ogólnej wiedzy Autorki w zakresie socjologii. Jej praca spełnia wszelkie ustawowe wymogi stawiane rozprawom doktorskim i dlatego wydaję pozytywną opinię o niej. Zatem wnoszę o dopuszczenie Pani magister Sylwii Jarosławskiej -Sobór do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Felcyjm Byłoh